

ЗАМАН

Газета издаётся на балкарском языке с 1924 года

Интернет-версия: gazeta.zamankbr.ru

КЪАБАРТЫ-МАЛКЪАР РЕСПУБЛИКАНЫ
ПАРЛАМЕНТИНИ ЭМ ПРАВИТЕЛЬСТВОСУНУ ГАЗЕТИ

ВРЕМЯ

ГАЗЕТА ПАРЛАМЕНТА И ПРАВИТЕЛЬСТВА
КАБАРДИНО-БАЛКАРСКОЙ РЕСПУБЛИКИ

КЪУЛЛУКЪГЪА САЛЫУ

Михаил Мишустин – Россейни Правительствосуну Председатели

Владимир Путин 16 январьда Михаил Мишустинни РФ-ни Правительствосуну Председателине салыну юсонден Указы кьол салганды. Аны аллында кюн а Къырал Дума, Россейни таматасы кёргюзтген кандидатураны тынгылы сызюп, аны кесине да тынгылап, Михаил Мишустинни премьер-министрге салырга ыразылыгын бергенди. Ол оноу жанлы болуп 383 депутат кьол кётюргендиле, ол кандидатура ючюн кьажау сюелгенле чыкмагандыла, 41 депутат а арсарлы болгъанларын билдиргендиле.

не сёз бергенди. Къырал Думада фракциялары барысы бла да кенгешенин да билдиргенди.

Тюне уа жангы премьер-министр, ол къуллукъда ары дери ишлеген Дмитрий Медведев да Правительствону къаууму бла тубешгендиле. Ахыргы алгыннгы къауумгъа ыразылыгын билдиргенди, жангысына бла аны башчысына уа салынган борчлары толтурууда жетишимли болуларын тежегенди. Министрлени кабинетини иши бек къыйынладан бириди. Нек дегенде анга жамаутдан артыкъда кеп тырман эмда дау эшитирге тошеди, дегенди.

Мишустин а правительство бла эрттеден байламлы болгъанын,

ол себепден аны къауумундагылары барысын да уста билгенин чертип айтханды. Президентни Указы бла алгыннгы правительство алыкъа къуллугунда кьалгъанын эсгертип, ишлерин, алгынча, тири бардырырын тилегенди.

Премьер консультацияладан, сюзюуледен эмда жангы къауум тохташдырылгандан сора жангы тубешу бардырырга сёз бергенди. «Бююнюлюкде бек башы – Президентни Федерал Жыйылыгъа Посланиясында салынган борчлары толтурууду», - дегенди.

Эсгерти: Михаил Мишустинге 53 жыл болады. Ол Москваны станкоинструментли институтун бошаганды. Экономика илмуланы докторду. 1992 жылдан бери оноучу къуллукълада ишлеп келеди. Налогла эм сборла жаны бла министрни орунбасары болганды, Жеринден теппирилмеген объектлени кадастрыни федерал агентствосуна башчылык этгенди, 2010 жылда уа Федерал налог службаны таматасына салынганды.

ТЕКУЛАНЫ Хауа
хазырлаганды.

Кенгеш

Адамланы къоркъуулу юйледен кечюрюнюю программасы кысыха болжалны ичинде толтурулукъду

«Жашау журт-коммунал мюлкюню жангыртуу фондуну» къараучу советини башчысы, белгили политик, къырал къуллукчу Сергей Степашин бла фондну оноучусу Константин Цинцин Къабарты-Малкъаргъа келип турадыла. Тюне уа ала КъМР-ни Башчысы Казбек Кокков эм муниципал къуралыулары таматарлары бла кенгеш бардыргандыла. Анда адамланы къоркъуулу юйледен кечюрюнюю программасы къалай толтурулганын, кеп къатлы юйледе жашагъан бирге хайырланган мюлкюню

жангыртуу иште кемчиликлени бла жетишимлени сюзгендиле. Жыйылыуну ача, Казбек Кокков къонакълагъа республикагъа келгенлери, быллай магъаналы жумушха эс бурганлары ючюн ыразылыгын билдиргенди. Ол фонд бла байламлыкъла бу сфералада болумну игилендирирге себеплик этериклерин да чертгенди. «Бююню а энтта бир жумуш толтурулукъду. «ЖКХ-да бек иги предприятие» эмда «Юлгюлю жашау журт» деген премияла берилликдиле. Быллай къууанчлы

иш бизде биринчи кере болады», - дегенди Казбек Валерьевич. Жыйылыуну повесткасыны юсонден айта, республиканы оноучусу жашау журт-коммунал мюлкде кемчиликле кеп жылланы ичинде жыйылгъанларын, аланы кетериуге республиканы власть органлары энчи магъана бергенлерин чертгенди. «Республикада жашау журт фонд эски болганды, аны ючюн бизге болушлук бютюнда магъаналыды», - деп къошханды ол.

Ахыры 2-чи бетдеди.

Жазылыу – 2020

Халны тюзетирге боллукъду

Багъалы окъучуларыбыз!
Былтыр нек эсе да жазылыу кампанияны болжалы тёрт-беш кюннге кысыхартылганды. Аны бла байламлы бир къауум адам 2020 жылны биринчи жарымына «Заманнга» жазыламалы кьалганды.

Болсада ол халны тюзетирге амал барды. Сиз 26 январьгъа дери миллет газетибизге жазылалсагъыз, аны биринчи февральдан алып эмда окъуп турлукъсуз.

Беш айгъа жазылыуну багъасы – 555 сом.

Бизни индексибиз - 51532

Жангы маршрут Къабарты-Малкъардан Кърымгъа – автобус бла

Нальчикни 1-чи номерли автовокзалыны диспетчер службасындан билдиргенлерича, жангы жылда пассажирлени къууандырган шартладан бири «Нальчик – Симферополь» маршруту ачылганды.

Анга кере 11 январьдан башлап автобус кюн сайын жолгъа чыгып башлаганды. Нальчикден ол Идаров орамда вокзалдан - 12.05 сагъатда, Симферопольдан а 17.05 сагъатда тебирерикди.

«Жангы маршрутда адамла къышда, жаيدا да къыйналмача жангы излемлеге келишген «Фольксваген», «Мерседес» эм «Форд» микроавтобуста жорюрюкдюле. Бир шахардан башхасына барырга 15-16 сагъат къоратылады, билетни багъасы уа 2 501 сомду.

Байрамла

2020 жылда бизни энтта жети кысыха ишчи быйыкъ сакълайды

Узакъгъа созулган байрамладан сора иште чыккъан бирлеге бек кыйынды. Аллаиланы Урунуу эмда иш бла жалчытуу жаны бла федерал служба келлендирирге сойюп, быйыл къаллай бир кюнню солугуругъузну эсге салганды. Кертиди, 2020 жылгъа киришу сыйдан болганды – эки кюнчюк ишлеп, жангыдан солугрга чыккъанбыз.

Къырал байрамланы эмда солгу кюнле кечюрюлгенлерини хайырындан бизни жети кысыха ишчи кюн сакълайды (графикге къара). Аладан бири жетип келеди – февральдады. Ата журтну къоруулауну кюнню быйык кюннге тошени ючюн. Азыракъ ишлерик конперибиз а жаз башыны ахыр айында боллукъдула – Биринчи май, Хорламны кюнню да ол заманнга тошедиле. Быйыл Улуу Ата журт урушда Хорламны 75-жылыгъы белгилениргин да эсге салырга сюебиз.

ФЕВРАЛЬ							МАРТ							АПРЕЛЬ						
ПН	ВТ	СР	ЧТ	ПТ	СБ	ВС	ПН	ВТ	СР	ЧТ	ПТ	СБ	ВС	ПН	ВТ	СР	ЧТ	ПТ	СБ	ВС
					1	2	2	3	4	5	6	7	8	1	2	3	4	5		
3	4	5	6	7	8	9	9	10	11	12	13	14	15	6	7	8	9	10	11	12
10	11	12	13	14	15	16	16	17	18	19	20	21	22	13	14	15	16	17	18	19
17	18	19	20	21	22	23	23	24	25	26	27	28	29	20	21	22	23	24	25	26
24	25	26	27	28	29		30	31						27	28	29	30			
МАЙ							ИЮНЬ							НОЯБРЬ						
ПН	ВТ	СР	ЧТ	ПТ	СБ	ВС	ПН	ВТ	СР	ЧТ	ПТ	СБ	ВС	ПН	ВТ	СР	ЧТ	ПТ	СБ	ВС
				1	2	3	1	2	3	4	5	6	7							1
4	5	6	7	8	9	10	8	9	10	11	12	13	14	2	3	4	5	6	7	8
11	12	13	14	15	16	17	15	16	17	18	19	20	21	9	10	11	12	13	14	15
18	19	20	21	22	23	24	22	23	24	25	26	27	28	16	17	18	19	20	21	22
25	26	27	28	29	30	31	29	30						23	24	25	26	27	28	29
														30						

Адамланы кьоркьуулу юйледен кёчюрююню программасы кьысха болжалны ичинде толтурулукьду

Ахыры.

Аллы 1-чи бетдеди.

Сергей Степашин а Кьабарты-Малкьарга кеп кере келгенин, аны табиьгьатыны аламатлыгын, адамларыны кьонакьбайлыкьларын сьюенгани айтханды. «Бюгюнлюкде республикада артыкь уллу кемчиликке жокьдула. Адамланы жашарга кьоркьуулу юйледен кёчюрюю программа болжалдан кеч кьалмай толтурулганды», - дегенди ол.

Сергей Вадимович федерал программаны бошарга, бу жумушлары регионлары боюнларына салырга керекди деген оюмла жюригенлерин, ала терс болганларын да айтханды. Программаны болжалы созулганын, адамланы кёчюрюю жумушлагьа ачаны асламы (98 проценти) федерал бюджетден берилгенин билдиргенди. «Ахыр он жылны ичинде уа кьыралда миллиондан артыкь адамны жашау болумлары игилендиргенбиз», - дегенди.

Константин Цицин а фонд юч программаны толтурганын айтып, регионну алагьа кьатышырга чакьырганды. Биринчиден, ол адамланы оюла турган юйледен кёчюрюю программаны юсюнден айтханды. Аны чеклеринде 2025 жылга дерь КьМР-де 17 минг квадрат метр жашау журт ишлетирге, мингден аслам адамны кёчюрююге керекди. Бу жумушлагьа фонд 514 миллион сомну беледи, республика ага 5 миллион сомну кьошарыкьды.

Константин Георгиевич бу программа бютюдна хайырлы болур ючюн, кёчюрююге белгиленген юйледе жашаганла бла алгьадан да келишимле

этерге, алада уа жангы юйлери кьалайда ишленликерин белгилерге кереклисин люзге санагьанды. Экинчи проект а инженер ызлары жангырттуу бла байламды. Бу жумушлагьа федерал бюджетден ача бериледи, алай анга субъект кесини юлюшюн кьошарга, аны бла бирге уа инвестиция проектле

болурга да керекдиле.

Ючюнчю проект кеп кьатлы юйледе жашаганла бирге хайырланган мянлюкю тынгылы жангырттуу бла байламды. Константин Цицин республикада бу иш артыкь иги кьуралмагьанын, телеуле кьыралда болган орта эсепден арха кьалганларын билдиргенди. 2018 жылда КьМР-да телеуле 30 процент болган эселе, бюгюнлюкде уа 55 процентте жетгендиле, алай ол да азды.

Сезге кьошула, Сергей Степашин ангылатуу ишни кьурарга, адамлагьа телеуле ачаларына юйленинде тынгылы жангырттуу жумушла бардырыллыкьларын билдирге кереклисин айтханды. Ол республикалы асламлы информация органларын да бу ишге кьатышырга чакьырганды.

КьМР-да белгиленген программала кьалай толтурулганлары бла премьер-министрини орунбасары **Муаед Кунижев** шагьырей этгенди. Аны айтханына

кёре, ююлурга кьоркьуулу юйледе жашаганланы кёчюрюю жаны бла регион программа жарашдырылгьанды, республиканы аны болжалдан алгьа толтурурга онгларты бардыла.

Докладчы инсанланы ичер суу бла жалчытуу кьалай кьуралгьаныны юсюнден да билдиргенди. Аны айтханына кёре,

юйлени жангырттуу программаны толтурурга, адамла бла ангылатуу ишни кючлерге кереклисин энтта бир кере чертгендиле.

Кенгешден сора уа «ЖКХ-ны жангыртуу фондуну» бла Кьабарты-Малкьар Республиканы араларында бирге ишлеуно юсюнден келишим кьабыл керюлгенди. Анга Казбек Коков бла Константин Цицин кьол салгьандыла. Документте тийишлиликде адамланы жашау этерге кьоркьуулу юйледен кёчюрюю программа кьысха заманын ичинде толтурулукьду, бу жумушлагьа ача блонедди.

Кьол салыудан сора журналистлени сорууларына жууалга бере, Сергей Степашин КьМР кьыралда бу программаны жетишимли толтурган юч субъектнин арасына киргенин, Белгород бла Астраханьдан сора быллай келишим бизни республика бла кьабыл керюлгенин билдиргенди. «Регион программа 2025 жылга дерь сакьламай, 2022 жылда толтурулукьду. Алай бла уа мингден аслам адамны жашау болумларын игилендирге онгларты боллукьду», - дегенди ол.

Ызы бла Казбек Коков бла кьонакьла Нальчикде Тарчоков орамда «Юлгюла журт» деген конкурсу хорлагьан 58-чи юйде болгьандыла эмда «Знак качества ЖКХ» белги бла «Доверие» ТСЖ-ни тамата сы **Асият Гогунюванов** а угьалагьандыла. Ол юйде жашаганла уа алышыу фонд кьурар ючюн деп талай китап бергендиле.

Ол кюн окуяна Сергей Степашин бла Константин Цицин «Прохладный тепло-энерго» предпрятияны башчысы **Андрей Атаманенко** у «Знак качества ЖКХ» белги бла саугьалагьандыла.

ТИКАЛАНЫ Фатима.

МАГЬАНАЛЫ СЫНАУЛА

Жамболат – Россейни эки кере чемпиону

Грек-рим тутушуудан Россейни чемпионаты «Новосибирск экспонентр» Халкьла аралы кермюч арада этеди. Бу жолгьа эришуле кезиуло Жай олимпиада оюнланы алында бардырылганлары себепли анда хорлам хар спортчугьа да бек магьаналыды.

Эришулеге тырныауузчу гёжефибыз Локияланы Жамболат да кьатышады. 60 килограммга дерь ауурлукь кьауумда Мордовия ючюн эришеди. Биринчи кюн Санкт-Петербургу шахардан Родион Саматов бла сермешип, аны 3:1 эсеп бла хорлап, финалгьа чыкьгьанды. «Алтын» ючюн анга Артур Петросян бла тутушурга тюшгенди. Бу тюбешууде малкьарлы жаш, москвачыгьа аз да онг бермей, 7:0 эсеп бла хорлагьанды. Алай бла Жамболат Россейни эки кере чемпиону болгьанды.

Дагьыда Кьабарты-Малкьарны

атындан 55 килограмм ауурлукьда эришген Виталий Кабалоев да «алтын» кьытханды.

Россейни грек-рим тутушуудан баш тренери Гоги Когуашвили айтханга кёре, Жамболатны ауурлукь

кьауумларыны араларында бек кючлюно ала Олимпиада оюнлагьа кьаршы, кезиуло халкьла аралы турнирлени биринден сора сайларыкьдыла.

ТАППАСХАНЛАНЫ Аминат.

Тапландырыу

Кьыраллай федерал законла кючге киргендиле

Жангы жылдан башлап бир-бир федерал законла кючлерине киргендиле, ол санда машинаны эсепге салуу, элдеде льготалы ипотека беруу, сабийлери болган юйорлеге кьырал болушлукь этуу жаны бла жангычылыкьла кёллени жашауларын иги жанына турлендирге себеплик этерикдиле.

Льготалы ипотека, юйорлеге кьырал болушлукь

Элде жашау журтну сатып алырга неда ишлетирге льготалы ипотека берилип башланьрыкьды. Телеулеини елчими 0,1-3 процентте жетерикди, кесин да 25 жылга дерь алырга боллукьду. Бу болушлукьну хайырланьрыгьа сьюенге 3-5 миллион сом кьоллу болаллыкьдыла.

Хакьны бек аз елчими (МРОТ) 12 130 сомга дерь керюлгенди. МРОТ айлыкь тюрлю-тюрлю пособияла телегенде тергеледи. Алай бла ауругьан неда декретте чыкьган инсанга телеулеини ачаны елчими да кёбейрикти.

Электрон урунуу китапчыкьла

1 январьдан электрон урунуу китапчыкьла кийириледиле. Ишле энди башлагьан инсанлагьа бу документ электрон халда берилликди, алай кьалгьанла уа 2020 жылны ахырына дерь аны журютор амалын (кьагыт-да неда электрон) сайларга эркиндиле. Урунуу жылланы, ишде жетишимлени юсеринден шартла уа Пенсия фонда асыраллыкьдыла.

Электрон урунуу китапчыкьны кьолгьа алыр онг жокьду, алай битву шартланы Пенсия фонду сайтында хар инсан да кесини кабинетинде неда «Госуслуги» кьырал порталда табарга, аланы кьагытча басмаларга боллукьду.

Жылны ичинде уа хар урунган адам да китапчыгы не халда журютюлююн сайларга керекди. Тынгылап кюйюганын документлери кьагытда сакьланылыкьдыла.

Бу жангычылыкьны иги жаны, кемчиликлери да бардыла. Сезге, иш беруучю Пенсия фонда телеген ачаны елчими билдирге боллукьду, китапчыкьда шартла тас болсала, аланы жангыртхан тынчракьды, документни толтурганда заман аз кьоратыла. Алай китапчыкьда шартла башхалага белгили боллукьларына кьоркьуу да сакьланады.

Жаньуарлагьа – жууашлы кезден

2018 жылны ахырында Кьырал Думаны депутатлары юй жаньуарланы тутханлагьа жууоплыкьны кьатыландыруу жаны бла законну кьабыл кергендиле. Быыйл а аны бир-бир жорукьлары ишлеп башлайдыла. Сезге, адамны саулуьуна кьоркьуу салган итлени орамлада, адамла аслам жийылган жерледе кьадау нохтасыз айланды-

рырга жарамайды. Дагьыда адамла солугьан жерледе, культура жийылууда жаньуарла хайырланьла эселе, алагьа саулуукьларына заран салган дарманланы берирге чек салынганды. Юйде тутарга жарамаган кийик жаньуарланы тизмеси да хазырланганды.

Дагьыда хауле жаньуарланы тутууу нызамы да бир халга келтирилликди. Исиз итлени, кишиклени энчи служба тутхан кезиуде аланы саулуукьларына заран салырга жарамайды. Ала бичилгенден сора уа артка, жашаган жерлерине жиберилликди.

Машинаны эсепге салуу

Жангы машинаны эсепге салыу ючюн УГИБДД-гьа барыр кереклисин жокьду. Аны транспортну сатып алган салонда тамамларга, кьырал номерлени да анда алырга жарарыкьды. Эски машиналаны эсепге салууно жорукьлары алышмагьандыла.

Машинаны утылге берген кезиуде телеуле кёбейтилгендиле. Ол жаны бла правительстволу буйрукь кючюне быыйл 1 январьда киргенди. Бютюдна двигателино кючу 3,5 литрге жетген машинала ючюн телеуле багьа болганларын айтарчоды (145 процентте). Бу затла уа машиналары багьаларын кётюрюге боллукьларын айтадыла экспертле.

Транспортну журюторге 16 жылдан башлап юйрендирге боллукьду. Ол жаны бла правительстволу бегим 1 январьдан ишлеп башлагьанды. Документ машинаны журюторге юйренгенинни бла аны юйретгенинни статусларын да тохтадырыгьанды. Ол а авария болса жууаплылыкьны белгилер мурат бла этилгенди.

Машинаны журюторге 16 жылдан юйрендирге жаранлыкьгьа, провала уа, алгьынча, 18 жылдан берилликди.

Саулуукь сакьлау

Бийылдан башлап диспансеризацияны эмда профилактика медицина тинтуулеини кезиууде инсанда онкология ауруну ачыкьлаган врачлагьа кёллендирге телеуле берилликди.

Энтта бир жангычылыкь – дарманла бла федерал бюджетден жалчытылгьан аз тюбеген (орфаный) аурууладан кьыйналганланы тизмеси кенгертилгенди. Анга эки ауруу кийирилгенди.

АБДУЛЛАХЛАНЫ Фатима
хазырлагьанды.

ОЮМЛА

Битеу кыарыуну салып кюреширге кёллендирген документ

КъМР-ни Парламентини фракцияларыны башчылары РФ-ни Президентини
Федерал Жыйылыуга Посланиясыны юсюнден

Михаил АФАШАГОВ
– «Единая Россия»
партияны фракциясыны
таматасы:

РФ-ни Президентини Владимир Путинни Посланиясында белгиленген борчла юйорге кыарал болушлукну кючлендирге бурулду. Алай бла аналык капиталны программасы болжалы 2026 жылны 31 декабрине дери созулганды. Биринчи сабий тууганда юйор бу кыарал болушлукну хайырларыча этилгенди. Аналык капиталны ёлчери уа 150 минг сомга кёбейтилгенди. 2020 жылда 1 январьдан башлап 3-7-жылыкка сабий пособие тёленирикти.

Экономиканы юсюнден айтханда, РФ-ни Президентини инвестициялары, промышленносту, эл мюлкну айтынууга берилген ахчаны ёсдюрюрге кереклисин чертгенди. Жылгуса уа орта эсеп бла инвестицияла бек аздан 5 процентге кёбейтилдиклиде. Аны кыаралда чыгарылган продукцияны ёлчеминде бююнлюкде болган 21 процентден 2024 жылгуса дери 25 процентге жетдирге тийишлиди. Кыарал болушлук улуу инвестиция проектле бла бирге гитче бизнеси субъектлерине да берилдикли.

Кыаралны башчысы Конституциягуса тозетиуле кийириуну да дурус кёргенди. Алай бла Кыарал

Думаны бла Федерация Советини кадрла бла байламлы полномочияларын кенгертирге, субъектлени башчыларына бла муниципал кыраулаулары оноучуларына социал-экономика бла байламлы оноула этиуде кыошак эркиникле берирге кереклиси чертилгенди.

КъМР-ни 2020 жылда бюджетине да тозетиуле кийирилгенди. Аны айдалары 3,7 миллиард сомга кёбейтилип, 39,32 миллиард сомга жетгенди. Ол профицит бла кыаралганды. 2021 жылда профицит 567,5 миллион сомга кысхартылады, бюджетни кворанчлары бла айдалары бирге келиширилди, дефицит болдук туйюлду. 2022 жылда уа ол 554 миллионга азайтылыкъды. Алай бла эки жылны ичинде миллион сом аялып, бу ахчаны социал соруулары тамамлауга кворатырга онг боллукду.

Бюджетни сюзген кезиуде КъМР-ни Парламентине Правительствосу бла бирге баш магъаналы соруулары тамамлауда бир тили болургуа кылдан келгенди. Баш финанс документде федерал программаланы толтурууга, РФ-ни Президентини Посланиясында белгиленген жумушлагуса ахча салынган белгилерчады.

Борис ПАШТОВ –
РФ-ни Коммунисти партиясыны фракциясыны таматасы:

Посланиясында РФ-ни Президентини жамаат кыаралда иги жанына торлениуле саклаганын, алагуа хазыр болганын тоз белгилегенди. Бююнлюкде ала бек керек болганын эми РФ-ни Конституциясына тозетиуле кийирилдиклерин санаганма. Ала политика халны демократиялы болумгуса кёрюлуклерине ийнанам.

Руслан ТОКОВ –
«Справедливая Россия»
партияны КъМР-да
бёлмюню советини бюросуну секретары:

«Справедливая Россия» – социал магъаналы партияды. Бизни программабызны мурдору социализмни излемлеринде кыаралады: тюзлук, эркиник, келишулук. Битеу бу шартла уа РФ-ни Президентини Посланиясында белгиленгенлерин айтырчады.

Социал сферада жангылыкка белгиленеди. Ол санда регионлагуа асылде 255 минг жангы жер кыаруга ахча бёлунгенди да кыуандырады. 2021 жылгуса дери битеу школагуса да терк ишлеген Интернет тартылыкды. Вузлада бюджет жерле кёбейтилгенди да кыаралда демографияны игилендирге себеплик этериклиде.

2021 жылдан башлап товарлары тышлауда хайырланган затлары чыгар-

ган предприятияланы жарашдырууга ахча тёлениуле тохташдырылганы уа кыаралда экология болумну игилендиклерине ишкисизби.

Дагыда тарыхны жангыдан жазарга, аны торлендирге кюрешгенлини тохтагырга кереклиси айтылганы да магъаналыды. Аны бла байламлы Россейде Экинчи битеудуния урушну тарыхны архив арасы кыаралгусу ётмелендиреди.

Кыарал кыулукчулуга тыш кыараланы инсанлыклары алыуга чек салынган, регионда айлыкны эми аз ёлчери кёбейтилгенди, Кыарал Советни статусу шарт белгиленген, кыаралны президентине бир адам бири бири ызындан эки кереден кеп айырылырга эркин болмаганы айтылганы да магъаналыды. Кыаралны президентине кандидат Россейде бек аздан 25 жыл жашарга, тыш кыаралны инсаны болмазга кереклиси тохташдырылганы да тюзду. Кюч структураланы башчылары, регионланы прокурорлары кыулукгуса салынганда, Президент Федерация Совет бла кенеширги да тюз башламчылыкды.

Кыарал Дума Правительствону башчысын, вице-премьерлени, министрлени кыулукгуса тийишли керлюго, Президент ала кыабыл этген кандидатны кыулукгуса салмай кыооргуа эркин болмаганы да кыаралны демократиялы айныуна себеплик этерикдиде.

Владимир БЕЗГОДЬКО
– ЛДПР-ни фракциясыны таматасы:

Кыаралны жангы тарыхында бу Послание эм кючю болганын белгилерчады. Адамларыбызны кыолайлыклары игилен-

дириуну, торлениулене кыуса заманы ичинде кыолагуа алырга кереклиси баямды. Парламент-

ли политика партиялары магъаналары ёсгени да игди.

Президент Россейни демгенли кыаралчы анытуу баш борчла салып, битеу патриот кючлени кёллендиргенди, ёсюп келген тёлуге тоз ниетлени кёрюткенди. Улуу Хорламы тюзлюгю кворууларгуса сёз бергени уа кёлуме бютун бек жетгенди. Ол Улуу Ата журт урушну эселерин жангыдан сюзере, Совет Сюзюну фашистлеге тенг этерге кюрешгенге кыажу болуп, битеу дунияны да сагыш этдиргенди.

Кыарал эм муниципал башчылык этиу сферда ишлеген адамча. Посланияда салынган борчла республикагуса хайырлы болганына ишкисизме. Энди биз берилген амаланы тоз хайырлангыга керекби. Президент барыбыз да бир болсак, не кыйын жумушланы да тамамлаалыгыбызны энци чертгенди.

ЛДПР-ни программалы жумушлары, партияны башчысы Владимир Жириновскийни предложениялары кыаралны башчысыны докладларына дайым да кийрилгендери, ала кыаралда баш магъаналы борчлагуа кыошулганлары ётмелендиреди.

Сафарби Шагапов – «Зелёные» партияны фракциясыны таматасы: – РФ-ни Президентини Посланиясы, хар заманда, магъаналы жумушдан, кыаралны айнытууда шарт буйрукладан бай болганды. Ол халкны кыолайлыкны игилендириуно планын кёрюткенди, кыуса заманда кыаралда кыаалы торлениуле болукларыны ачык этгенди.

«Зелёные» партияны келечисича мен документде экологиягуса энци эс бурулганына ыразыма. Владимир Путин кыаралда экологияны кворуулау системасын кыаралгуса керек-

ди деп бек тоз айтханды. Школлада 4-чу класска дери окуучулары хаксыз жылы аш-суу бла жалчытылыклары да иги башламчылыкды. Качествоу аш-суу саулуклу жашау мурдору. Ол а сабийлеге бирине кыалмай берилдикли – юйюрлени кыолайлыкларына, социал болумларына да кыарамай.

Экинчи дуния урушну документлери архивин кыаргуса бурулганы да магъаналыды. Аны бла россиялине бла бирге тыш кыараллыла да хайырланлыкдыла. Владимир Путин айтханыча, «... ол хорламы келтирген кыаралны борчуду, келир тёлени аллында бизни жууалылыгыбызды...».

КъМР-ни Парламентини пресс-службасы.

ЖАМАУАТ ПАЛАТА

Управляющий компаниялагуа алыкка даула асламдыла

Къабарты-Малкыарны Жамауат палатасыны экономиканы айнытуу, предпринимательствуга себеплик этиу эмда жашау журт-коммунал молк жаны бла комиссиясы 2019 жылда ишини эселерин чыгарганды.

Аны башчысы **Владимир Павленко** ала былтыр салынган борчларын толусунай тамамлаганынын, адамланы жарыуларына кыаралганын, тийишли органлагуа бла министерстволуга эсгертиуле этилгенлерин билдиргенди. Тарыгуулары асламысы жашау журт-коммунал молкге (ЖКХ) тёлуге терс тергелгендери, кеп фатарлы юйлене халлары бла байламлы эдиле. Управляющий компаниялары ишлерине ыразы болмаганыла да аз туйюлдуле. «Кирипчи» реформаны кийргенлеринден сора багушну кетериу бла болум да кёплени ачытханды.

Бу проблемаланы тинтенден тышында, комиссия «2014-2043 жыллада Къабарты-Малкыар Республикада битеулю мюлкю толу ремонтун бардыруу» регион программаны толтуруу, жаш

юйюрлени фатарла бла жалчытуу не халда болганына кыарганды. Бу ишни андан ары тамамларгуса керекди, дегенди ол.

Николай Маслов 2020 жылда гитче эм орта бизнесге кыарал болушлукну чеклеринде льготалы кредитле беруну, Нальчикде Урунуу, иш бла жалчытуу эм социал кворуулау араны бла

Прохладнй шахарде управляющий компаниялары ишлерин тинтирге кереклисин эсгертгенди.

Хасанби Машуков а промышленносте бла байламлы болумгуса эс бурдуртханды эмда быллай шартла келтиргенди: 2000-чи жылланы ахырында регионну предприятияларында 53150 бийик усталыкылы ишчи эм инженер урун-

гандыла, 2012 жылда – 4820, бююнлюкде уа – 3173 адам кыалгандыла. «Бизге «2013-2020 жыллада КъМР-да промышленностуна бла сатыу-алыуу айнытуу» программасы кыалай толтурулганын тинтирге эм профили министрствону производствода инвестиция проектлени бардыруу юсюнден докладды тынгыларгуса керекди», – дегенди ол.

Комиссияны келечиси «Эльбрус-Транс» биригуно баш директору **Темуккуланы Абдул-Хаким** регионну Транспорт эм жол мюлк министрствосу бла Эльбрус районда пассажир транспортну ишлеу халын сюзерге, бютюнда уа кышда, Минеральные Водыден туристлени Минги тауга ташуу кыалай тамамланганына кыаралгуса кереклисин айтханды.

Жыйылыуу ахырында комиссияны 2020 жылда ишини планы бегитилгенди, деп билдирди Жамауат палатаны пресс-службасындан.

КУЛЧАЛАНЫ Зульфия.

Улуу Хорламны

75-жыллыгына

Улуу Ата журт уруш кеплени тууган журтларына кертичиликтерин сынаганды. Хорлам ючюн миллионла бла адамла жанларын бергендиде. Чапаланы Хусейни жашы Чонай аладан бириди.

Урушха дери ол Хасанияда «Кызыл партизан» мюлкюню жылкычы кышуна таматалык этгенди. Алай кеп да бармай анга кылуна сауут алдырға тыошгенди.

1942 жылда 5 июньда «Социалист Къабарты-Малкъар» газет былай жазганды: «... Чапаев тасхачыларында барады. Не аз тауушха да эс бурады. Бирде тохтаиды, кёкде жилтиреген жулдузлагыа кырайды. Ол къараны кечелени бек сюеди.

Алай кезиуледе немислиге жангы тасхачыны сау отряд сунаргыа боллукъдула. Бир жол командир Чонайгыа душман кылайда орналганын эмда аны не саууту болганын билеп кел, деп буорады.

Таулу жаш бла аны нёгерлери, автоматтарын да

Таукел тасхачы Чапаев

хазырлап, жолгыа чыгадыла. Ала, кеп ёмюрлени ёсген бийик терекни тюбюнде олтуруп, тегерекке кылакь саладыла. Тасхачыла Чонайны буйругун ашыгышлы сакълайдыла. Къабартылы жаш Мухажир Миндохов аны кылауына: «Бу терекни тюбюнде кёпге дерими турлукъбуз?»-деп шыбырдады.

-Бусагыт башлайбыз, фрицле мындан 200-300 метр арлакъдадыла,- дейди Чапа улу, жерлешине ышарып кырай. Сора, баууру бла сюркелип, душманны блиндажлары таба тебиди. Аны жютю кёзлери чырпыланы ичлеринде немислиге кылауурун эслейдиде. Къарангыда абери кёрген кыйынды, болсада Чонай тауушха кёре душманны кыайдагысын биледи.

Гитлерчиле унадыла, автоматладан, пулемётладан, миномётладан да от ачадыла. Жанган окъла кёкню жарытадыла. Тасхачыларыбыз да жууап кыайтарадыла. Кеслерини борчларын толтуруп, ызларына кетип башлайдыла. Алай гитлерчи автоматчыла аны кырууларгыа умут этедиде. Чапа улуну кыаууму немислиге блиндажлары таба барады.

Тасхачыла, ары-бери бурула, душманны ашашдырадыла. Артха кете туруп, душманла бла сермешедиде. Бек кыйын кезиуде Чонай алыны жуукъ келирге кыояды, сора ала сунмай турганлай, от ачады да, ючюулени жоады.

-Аперим, Чапаев! - деп кычакълайды командир Чонайны ол разведкадан кыайтхандан сора. - Сен Василий Ивановични атын боз журютмейсе.

Махтау сёзлени сыймеючу жаш тынгылап кыойду. Граждан урушну айтхылыкъ жигити Чапаев бла бир тукумуну журютгенине не заманда да ёхтемленгенин, Ата журтун ол таурухлу аскер башчыдан

көм сыймегенин, аны душманлары бла ахыр солууна дери сермеширге хазырлыгынын командир кыайдан биллик эди.

Кюнлени биринде Чонай, автоматтын тазалай, жангы сермешге хазырлана турганлай, командир: «Разведкагыа ким барыргыа сюеди?» - деп сорду. «Мен», - деди Чонай. Анга дагыда экеулен кыошулду.

Ол кече штабда киши жуукъламаганды. Тасхачылары чыдамсыз сакълагандыла. Тегерекни бир сейир шошлукъ бийлегенди. Немислиге не болганды? Чабаргыа хазырланадыла огъесе жуукъламы турадыла? Бу соруулагыа жаланда тасхачыла жууаплайлыкъдыла. Алай ала нек кыайтмайдыла?

Кече белинде элни кыйырында автомат тауушла эшитилдиде. Бир кесекден а тегерек шош болду. Андан сора гранат атылды. Командир, тасхачыла, уруш эте, ызларына кыайтхан сунду. Алай тегерек энтта да шошду. Жашла уа, чырпыла ичине кирип, бир кесек эс кыяйык дегенлей, бюонларында автоматлары бла эки немислиге кылауурун кёрдюле. Чонай алыны илишанга алды, алай командирни: «Сизни борчугь-

уз - душманны ненча танкы, кыаллай бир кычу болган кыалла, ала кыайда орналганынын биллиргиди», - деген сёзлери эсине тыошдуле.

Тасхачыла, бауурланып, эл таба сюркеледиде. Кылауурулагыа кеслерин эслетмей элге кытуладыла. Сора, борчларын толтуруп, ызларына айланадыла. Алай жашла, кыргыакъ бутакъланы басып, кыкырдатхан эселе да, кылауурула чырпыла ичине алыны эселе эселе да, немислиге автоматладан от ачдыла. Чапа улу да сауутундан атдырады. Ууучлауучаны экиси да тегерейдиде.

Жашла алайдан кытулуругыа кюрешедиде, болсада немислиге улуу кыаууму алыны алларын тыяды. Ючюсю да аямай кызауат этедиде. Чапа улу кеп гитлерчини кырады, алай бираздан кеси да ауады. Ол госпитальда эсин жыйды. Аны бери нёгерлери жетдиргендиде. Андан ол юй бийчесине былай жазганды: «Люба, хайт деп тур. Сабийлеге иги кыара. Биз хорлам бла кыайтырыкъбыз. Сакъла...». Ол Чапаланы Чонайны ахыр кыагыты болганды.

ТЕКУЛАНЫ Хауа хазыраганды.

КЁРМЮЧ

Республиканы аграрчылары – Берлинде

Берлинде «Жашыл ыйыкь - 2020» (International Green Week Berlin) деген халкыла аралы кёрмюч-ярмарка ачылганды. Анга Къабарты-Малкъардан онбир эл мюлк предприятие бла эки илму-излем институт кыатышадыла, деп билдиргендиде республиканы Эл мюлк министрствосундан.

Ведомствода айтханларыча, бизни предприятияларыбыз ары жетинчи кере барадыла. Кыонакылагыа тахта кёгет эм жемиш консерваларыбыз, татлы ашарыкларыбыз, ётмек продукциябыз, гара эмда татлы сууларыбыз, кыймаларыбыз, сютден ашарыкларыбыз да кёргозтюлюкдюле.

Кёрмюч 26 январьгыа дери бардырыллыкъды. Аны кезиуёнде торлю-торлю конференцияла, дискуссияла, семинарла да боллукъдула. Алада эл мюлкде болган проблемаланы, аладан кытулууну амалла-

рыны юслеринден сёлешиниркиди. Той-онун программаны кечлеринде уа хунерликлерин художестволу коллективле кёргозтюрюкдюле.

Саулай айтханда, «Жашыл ыйыкьгыа» Россейден 250 чакылы компания бла пред-

приятие кыатышады. Бизни кызыралны бирикген экспозициясы беш минг квадрат метр жерни алады. Анда продукцияларын онсегиз регион кёргозтуде.

УЛБАШЛАНЫ Мурат.

МАДАРЛА

Тазалыкыны кыайгысынын кёре

Элбрус тау-лыжа курортда кир-кипичкни айырып бирге тийишдириуну мадары этиликкиди. Кыалгъан-кыулгъанла жыйыллыкъ орунланы тышларында суратларына неда тюрсюнлерине кёре билиниркидиде. Сёз ючюн, пластик атылгъанла шеша неда журек формалы боллукъдула.

«Белгилисича, батарейкала экологиягыа улуу заран саладыла. Ол себепден алыны кыайда болсада атаргыа жарамайды. Алгыаракыладан бери алагыа энци орунла ишлеп башлагъанбыз. Кёп болмай алыны онекисин Элбрусда кафелени бла кыонакь

юйлени иелери алгандыла.

Андан сора да, быйыл бу аны ахырына курортха пластик шешала жырча темир контейнер да келтирилликъбыз. Аны узунлугу - төрт, бийиклиги уа бир бла жарым метр боллукъду, - деп билдиргенди «Эко-Нальчик» организацияны таматасы Зубер Ципинов.

Алгыаракылада предприниматель Байдаланы Исмайлыв кеси ахчасына альпинизм эм тау-лыжа спортха керекли снаряджине берген пункту аллында аллай бир контейнерни орнатханды. Аны ол башламчылыгына жамаутдан да кеп ыразылыкъ эшитилгенди.

Элбрус - дуня даражалы тау-лыжа курортду. Ол себепден бери солургыа келген туристле ыспас этерча аны тазалыкыда тутаргыа борчлубуз. Алай болса, кыонакыла да тегерек-башха кыалгъан кыулгъанларын атып кетерик туюлдуле.

Эсге сала айтсакъ, былтыр тау-лыжа курортда лыжаланы, сноуборду эм альпинизмни сыйген 380 мингден аслам турист солурганды. Минги тауну этегине 3847 метрге дери кёпюрюлген канат жол а Европада эм бийикледен бирине саналады.

Бизни корр.

Эсепле

Башламчылыкыны тамамлау хайыр келтиредиде

КъМР-ни Саулыкъ сакълау министрствосунда «Земский доктор» программаны жашауда бардырылууну эсеплерин сюзгендиде. Республиканы ара район больницаларына 2019 жылда 69 врач ише тохташханды. Специалистледен хар бири миллион сом алгандыла эмда ала эл саулыкъ сакълауда аны ызындан келген беш жылда ишлеп туругыа тийишдиле.

Эл саулыкъ сакълау макемеледе урунургыа ыразы болган специалистлени асламысы терапевтле, педиатрла, терк болушлукъ тапдыргъан службаны врачлары, хирургла, битеуло практикалы врачла, акушер-гинекологла, анестезиолог-реаниматолог-ла, инфекционистле, клиника лаборатория диагностика врачла, неврологла, офтальмологла, психиатр-наркологила, рентгенологла, ультразвук диагностика врачла, урологла, эндокринологладыла. Алыны асламырагыы Чегем, Черек, Май, Элбрус район больницалада тохташхандыла.

2020 жылда республикагыа «Земский доктор» программа кёре жыйырма жер бёлюнгенди, ол санда жетерге кыйын эм узакъ элге. Программа ишлеп башлагъанын анга 220-дан аслам земский доктор кыатышханды.

- «Земский доктор» программагыа кыошулууну хайырындан биринчи звенода медицина специалистлени жетишмеген болумну азайтыргыа онг табылганды, алай бу сорууну тамамлау энчи амаланы излейди, эл саулыкъ сакълау жанын жангыртууну, специалистлени целевой халлы окутуугыа эс бурууну, медицина ишчилени айлыкларынын ёсдюрююню. Биринчи звенону айнытып план 2020 жылда тап кыралып чыгарыллыкъды, анга кёре 2024 жылгыа дери жыйымдыкь амаллагыа эс бёлюнорюкдю, - деп белгилегенди КъМР-ни саулыкъ сакълау министри Рустам Калибатов.

КъМР-ни Саулыкъ сакълау министрствосуну пресс-службасы.

Билдирлу

Хунердилени ачыкълар умут бла

Къабарты-Малкъар Республиканы Парламенти «Мени законла чыгарыу жаны бла башламчылыкымы» деген конкурс бардырады. Анга окугъан эмда илму бла кюрешген жаш адамла кыатышыргыа боллукъдула.

Конкурсха ишлени республикалы кырау комитет быйыл 1 мартха дери алады. Алыны Къабарты-Малкъар Республиканы Парламентини юйюню 105-чи кабинетине келтирирге керекди (Нальчик ш., Ленин пр., 55).

Конкурсну юсюнден толу хабар билирге сыйгенле 42-60-84, 40-45-26 телефон номерлеге сёлеширге эмда КъМР-ни Парламентини энчи сайттын (www.parlament.kbr.ru) ачып кыараргыа боллукъдула.

КъМР-ни Парламентини пресс-службасы.

Сабийлик

Къулийланы Къайсын атлы Малкъар кырал драма театры актёру, Россейни, Къабарты-Малкъарны да сыйлы артисти Юсупланы Алийни жашы Хамит бу кюнде сексенжыллыкъ юбилейин белгиледи.

Ол Кенделенде тууганды. Аны атасы къумукълу болганды, анасы уа - Энейланы Сохтаны кызы Тайбат. Юйорде дагыда эки тамата жаш ёсгендиле - Хасан (Ляйла) бла Хусей.

Малкъар халкыны жашагъан жеринден зор бла кечюргенде, былгада тиймегендиле. Быллай къатыш юйорлени ызларындан сюрмегендиле. Алай бла ала элде къалгандыла. Кенделенчи къумукълула оюч жылны ичинде ары кечген къабартыллыла бла жашагандыла, аланы тиллерин да билгендиле.

Айырмалыны сайлау

Таулула сюрюнден къайтып келгенде, Хамит кеси тенгшилерни, артада белгили композитор болгъан Жеттеланы Мустафир, экинчи малкъар театр студиягъа сайлангъан Энейланы Жамал бла бирге школ хорда жырлап, биринчи жерге чыкъгъанларын

миллет культураны, искусствону эзге, чигинжиси болургъа керек эдиле.

Отеллону ойнаганды

1963 жылда жангы студияны жашлары бла къызлары, окъууну бошап, Москвадан бийик маданиятлы адамла, уста артистле болуп къайтадыла. Андан Шекспири «Отелло», Б. Лавренёвну «За тех, кто в море», А. Островскийни «Гроза» деген пьесаларына кере салынган спектакльлени хазырлап келтиредиле.

Биринчиде Юсупланы Хамит

ладыла. Жаш актёргъа быллай жигитни сыфатын къурагъан тынч тойюл эди - жигит эр киши, аriu сыфатлы капитан, алай а оюнда, оюм да эте билмеген тамата. Быллай бири бирине ушамагъан сыфатланы кийиргенди ол биринчи атламырандан окъуна театрыбызны тарыхына.

Классикагъа терен киришу

Андан арысында Юсупланы Хамит италиялы драматург Карло Гальдонини «Эки жойюсханны шапасы» деген драмасында бай юйорню кызы Беатричени сой-

саладан къуралгъан «Гитче трагедияларында» Хамит эки торлю сыфат къурагъанды - «Къызгъанч рыцарда» жаш Альберни къызгъанч атасы Баронну бла «Таш къонакъда» Лепореллону.

Драматургларыбызны пьесаларын тирилте

Бизни драматурглары пьесаларына кере салынган иги кесек спектакльде да ойнаганды Юсупланы Хамит. Маммеланы Ибрагимни «Жаралы жугъутун» сала туруп, ол а 1965 жылда болганды, Къалабекланы Солтан-Хамитни жашауна кере жа-

адамгъа, заманга да келишмеген осал къылыкъланы кёрюзгенди. Сахнада уа ала къалай туура боладыла! Артада актёргъа, таныгъанларын сагъынып, ангамына къарап къурагъан болурса бу сыфатны дегенле да болгандыла.

Тёпеланы Алимни «Бийнегеринде» актёр кийиклени къоруулауу мажюсю теири Апсатыны сыфатын къурагъанды. Аны табийгъат бекемлиги, таурух тасхалыгы да сакъланадыла анда. Мечиланы Кязимни «Тахир бла Зухурасында» уа ол кюйсюз бийни кёрюзтеди.

Ма быллай ишлери бла киргенди ол малкъар театры тарыхына, анда тийишли жерни да алганды. Айхай да, къурагъан сыфатларыны кертиликлерине ишексиз этер ючюн, фахмусундан сора да, актёргъа келбети, ачыкъ мангълайлыгы, аriu сыфаты да себеп болгандыла.

Кино искусствогъа къошумчулукъ

Къыйыр жердеде актёрла не бек фахмулу болсала да, аланы кинода ойнаргъа кепле чакъырмайдыла. Баям, уллу шахарлада табыла болуура ала излеген кёрюмдюле. Болсада Юсупланы Хамит бир къауум кинода ойнаганды.

1986 жылда режиссёр Хасан Хажжасимов Чегем ауузунда Эл-Тюбюнде «Под знаком однокороль королю» деген киносу алдырганды. Онекижыллыкъ Азамат соллу айларын элде ётдюреди. Ол къойла кютеди, къойчула бла, сора жангыз мойюзю гилмай ийнек бла шуёду. Шахарчы жашчыкыны бу жашау болум ич дунисын къалай торлендиргенин айтды фильм. Анда Юсупланы Хамит эпизодлада ойнаганды.

Актёр 1991 жылда «Азиат» деген кинода Инъж-Гереи болганды. Кинону сюжет ызы былайды: Азиат афган урушну сынагъан жашны чам атыды. Ол къайтып келип, уруш сауутла сатхан аманлыкъчыла аны юйорюн жоюкъ этгенлерин кёреді. Алай бла

Юбилей

Миллет сахнабызгъа энчи къууатлыкъ берип тургъан фахму

Солдан оннга: Ахматланы Зейтун, Юсупланы Хамит, Будаиланы Ольга, Баразбийланы Исмайыл, Къулийланы Борис.

эсгеричюдюле.

1958 жылда Москвада Щепкин атлы театр училищедде малкъар студия ачагъа оюу этилгенде, ол жумуш бла Москвадан устазла - режиссёр Владимир Константинович Смирнов бла актёр усталыкъгъа юйретген Олимпиада Михайловна Головина келгендиле. Ала, фахмулу жаш тёлюно сайлай, тау элге айланганда, Кенделенде Юсупланы Хамитни да сайлагандыла. Ол а жаш адамны жашау жолунда театр искусствогъа биринчи атлам болганды.

Керти да, ары айырылгъанла бары да бирча айырмалы эдиле. Андан ары жашауларында да ала бу оюм керти болгъанын кёрюзгендиле: Юсупланы Хамит, Ахматланы Зейтун, Байчеккуланы Абин, Баразбийланы Исмайыл, Будаиланы Ольга, Зумакуланы Владимир, Къулбайланы Элизат, Къулийланы Борис, Мамсурланы Зоя, Моксаланы Алексей, Отарланы Лейла, Созайланы Нина, Шауаланы Тахир, Энейланы Жамал, Энейланы Рая.

Ала Гитче театры школунда окъугъандыла. Аны бла байламлы аяны Александр Яблочкина, Вера Пашенная, Борис Бабочкина, Игорь Ильинский, Елена Гоголевача уллу артистледен юйренирге онглары болганды.

Ала кеслерине берилген программагъа сыйынып къалмай, андан тышында да биллимерин, культура даражаларын, эстетика сезимлерин ёсдюрюрге итингендиле. Ол онбеш жаш адам жангыдан жаратыла тургъан

Отеллону ойнаганды. Экинчи спектакльде уа капитан Боровскийни. Тере алай болур эди, ала бла бирге Москвадан устазлары Дмитрий Кознов келип, бизни сахнада сохталарыны ишлерин кёрюзтуп, артада алай кетгенди. «Отеллогъа» къарагъандан сора аны Хамитни юсюнден оюму быллай болганды: «...Фахмулу жашды. Анга хар жаны бла да болушургъа, онг берирге керекди. Быллай фахму малкъар халкъгъа бек ахшы саугъады».

«Къой бу ишни»

Кеп театрга салыргъа базынмагъан пьеса - Италияда болгъан соймеклик инжили - малкъар сахнада кёрюзтюлгенди. Оюм къараучуланы ыразы этгенинде Хамитни юлюшю уллу эди. Шекспири «Отелло» трагедиясын сахнада тынгылы кёрюзторча артистлерибиз болганы уа насып шартыча кёрюнгенди англагъанлагъа.

Ол оюм, анда жиягъанланы кёргенден сора анасыны эгечи Жанатайланы Батта: «Къой бу ишни. Не этесе кесинги, бизни да быллай бир къыйнап, халкыны да жиятып? Кермеймисе, сыппа-суу болгъанса кесинг да, терлегенлеринг барып», - деп тилегенин кюлюп эсгеричюдю актёр.

«За тех, кто в море» (орус тилде) деген онтада ол кемени командирни сыфатын къураганды. Ол, сермешге кирип, махтауну кеси алыр ючюн, башхалагъа душманны тургъан жерини юсюнден терс билдириу береді. Алай бла уллу жангылыч этеди - бары да жою-

ген жашы Флориндону ойнаганды. Аны ызындан бизни театр Къулийланы Къайсынны «Барды пьесасын салганды. Анда Хамитте сойген кызыны юйюнде чыракълагъа къарагъан электромонтёр Алийни ролю жетгенди. Ол аны, жырлап, ойнап, къалай жарыкъ къурагъанын къарагъанла унутмагъандыла.

Ф. Шиллерни «Жыйлалыкъ бла соймеклик» деген трагедиясында ол бай адамны бош музыкантны кызын сойген жашы Фердинандону ойнаганды. Насыбы ючюн кюрешген жыйыр-мажыллыкъ жашны ролюн Хамит къалай тынгылы къурагъанын залда адамла, эки сойгеннге жанлары арууп, жиямукъларын сюртгенлеринден ангыларгъа боллукъду.

Инглизли драматург У. Шекспири «Ромео бла Джульеттасында» Юсупланы Хамит Лоренцо эди. Ол оналтынчы ёмюрде Италияда жашаган, бир бирге жау болуп тургъан тукумладан жаша бла къызгъа неках этип, аланы жарашдырыргъа сойген дин ахлуно огуурлу сыфатын къураганды.

Унутулмазлыкъ ролыла

М. Каримни «Ай тутулгъан кече» деген трагедиясында Хамит Шыйыхны (Дервиш) сыфатын къураганды. Ол да тюз жигитледен туююлдо - байбийче Танбикени тасхасын биледи шыйых. Къачан эсе да жашырын сойгенинден тапхан, тели болуп тургъан баласын Танбике башханы сабийин алгъанча этип ёсдюреди. Шыйых, ол затны биллип, аны къоркъутуп, инжилтип, кеси айтханын этдирирге кюрешеди. Былайда «Жаны таза болгъан адам - ма олду насыллы» деген оюму тюзлюгюне тошюнесе.

Юсупланы Хамитни иги рольларындан бири уа Г. Фигейредону «Жюзом бла туюлю» деген пьесасына кере салынган спектакльде Эзоуп. Ол бурунгу грекли, тамсилчи, аты таурухлада айтылгъан жигитни сыфатын актёр алай алагат къураганды - акъылманлыкыны белгиси этип къырганды аны къараучуланы эслеринде. Ол дагыда Софоклу «Антигонасында» сокур билки къарт Тиресийни кёрюзгенди.

А. Пушкинни төрт къысха пье-

зылган рольну анга бергенлери да бошдан туююлдо - сыфаты, сыры, фахмусу да бирча келишгендиле аны ол ишни тынгылы этере. Оюмну Москвада кёрюзгенде, 1967 жылда Хамит диплом кюлю болганды.

Анга ушагъан дагыда бир къауум ролю болганды актёрну - ол Вс. Иванов жазгъан «Бронепоезд 14-69» деген спектакльде Октябрь революцияны жашаугъа кийирген матросну ойнаганды. Боташланы Исаны «Абрегинде» - Асланни, Н. Думбадени «Акъ байракъларында» - Шошияны, Маммеланы Ибрагимни «Шамай къаласында» уа - Асланни...

Турло-турло сыфатла

Юсупланы Хамитни бош ролю болмагъанды. Кимни ойнаса да, ол анга толу берилгенди, сахнада аны къадарын къайтарганды.

Созайланы Мариям бла Юсупланы Хамит «Эзоуп» спектакльде.

аны бир кесекге тохтагъан урушундан ары барады...

1995 жылда бизни республикада малкъар халкыны зор бла кечюрюлгенини юсюнден «Дорога на край жизни» деген тарых кино алынганда, анда къырал куллыкъландан бирин ойнаргъа Хамитни да чакъыргъандыла.

Юсупланы Хамитте, миллет эм классикагъа кирген пьесалагъа кере салынган спектакльде айыпсыз ойнарча бай фахму, сахнагъа аriu жарашхан сыфат да берилгенди. Ол Муратны бла Алинаны атасыды. Чырайлы, ёслюмю, адепли къарындашыбыз, тудукъларына къууана, аны сойгенини да къуандыра, кеп жылланы сауукълу жашасын.

МУСУКАЛАНЫ Сакина.

Альпинизм

Къышда Элбрусха
ала биринчи ёрледендиле

Совет Союзу заманында, бир белгили кюнне жоралап, уллу ишле тамамлап ётгендиле. Озган ёмюрно отуз бешинчи жылында СССР-ни колхозларыны биринчи битеусоюз съездлери болады. Анга атап республиканы бек айырмалы, жигит къаячылары Элбрусну эки тёппесине, ызы бла уа Казбекге да чыкъгандыла.

Ала онтогуз адам болгандыла. Аладан жангыз бири оруслу эди - доктор жаш Владимир Лещинский. Къалгандары уа - таулула. Кеслерини да онжетиси ол тийредиле, бирлери уа Бызынгыдан - Толгурланы Ибрагим. Элбрусчула уа быладыла: Хажиланы Сейит, Тилланы Юсюп, Къочхарланы Тахир, Къочхарланы Магомёт, Хажиланы Таукай, Хажиланы Сюлемен, Хажиланы Хасан, Хажиланы Чотай, Хажиланы Омар, Жаппуланы Наны, Жаппуланы Исмайыл, Жаппуланы Насы.

Былань биргелерине ёбизе жаш Давид Гавашели да болганды. Аты, тукъуму башха болганылыкъга, туугъандан бери да бизде жашаганды. Тилибини да бек уста билгенди.

Бу жашлагъа дери къыш Элбрусха адам чыкъмаганды. Ол бир да болмагъанча къыйын иш эди. Бу заманда тау башында угъай, этеклеринде окууна суукулъа, боранла адамлагъа кёз ачдырмайдыла. Болсада, аладан да къоркъмай, арха турмай, чынты таулу жашла Европаны бек бийик чукуона чыгъаргъа таукул боладыла.

Аланы ол ишлерине къаррач Москвадан экеулен келедиле. Аладан бирлерин - Владимир Еланчикни

- энчи тау отрядны таматасына саладыла. Ол, баям, быллай ишде сынауу болган адам болур эди. Бир къауум кюн жашла жарау этгендиле.

Экинчиси Виктор Вальцев а отрядны завхозу. Ол аланы ашларына, сууларына, кийимлерине къараганды.

Хажиланы Сейитни жашы Омар эгечи Гезам бла.

Къышда таууга чыгъарыкълагъа энчи кийимле керек эдиле. Мында уа аллай зат жокъ. Москвачыла аланы Италиядан келтиретдиле. Бир-бир суратлада беркле, кёзлюкле керюнюп турадыла.

Элбрус эл советни председатели Сотталаны Салих да быллагъа къолундан келгенича болушуп турганды. Ары бери барыргъа тюшюп, улоу керек болса, башха жумушларына да къарагъанды. Врачлары да кюнне эки кере, эрттен, ингир, жюрюклерине тынгылагъанды, къан басымларын ёнчелегенди.

Онёртюнчю январьда ала Минги тауну эки чукуона да чыгъып къайтадыла. Къыйналган этген эселе да, ачыгъаны, заран тюшгени да болмаганды. Эде, халкъ жыйылып, уллу той-юн этип тюбейдиле жигитлеге.

Къаячылары, юйлерине да жибере турмай, тюзюнлей Дюгерге алып кетедиле. Анда да кёп турмай Казбекге (Къазмантау) ёрлейдиле эм андан Москвагъа телеграмма жибередиле. Къышда эки таууга да чыгъып къайтхан жашланы намысларын-

Омар атасына, ызына бурлуп, къарай-къарай барады. Арба, тынчдан-тынч келе, къарап кёрмезча къарангыда жутулады. Ингир ала тутмакъла солургъа олтургъан жерге арба да жетеди. Алай Сейит анда жокъ эди. Омар аны кёргенден сора асыры къыйналгандан, ол кече окууна жюрюге жарылып аушханды. Сейитни уа солдатла арха къалдырып, кечикирип, ёлтюртүп къойгандыла. Къарланы, къарыусуланы алай эте баргъандыла. Аны къарындашы Таукай да айтылган къаячыладан бири. Минги таууга кёп адамны чыгъарганды. Азияны къыйынлыкларына да сынап, андан да сау саламат къайтып, 96 жыл жашап ёлгенди.

Тилланы Юсюп да бек эрттендери жол уста эди. Жюзле бла адамлагъа Элбрусха жол кёртотгенди. Малкъар тауланы ариулулары бла шагъырей этгенди. Аны кесин, къарындашы, эгечин да тутадыла. Бизадан ахыргъыны эркин этдиле. Ол арта, кёчюнчюлюкде, Къазахстанда аушханды. Къарындашладан а бири да сау къайтмайды.

Хажиланы Хасанны уа эки кере окууна тутхандыла. Азияны да кёргенди. Андан къайтхандан сора Тырнаууга жашап турганды. Хажиланы Чотай да кёчюнчюлюкно сынаганды. Бери келгенден сора ол да

Минги таууга чыгъарыланы къаууму.

Тырнауууга жашап турганды.

Толгур улу Ибрагим да кёп жыйынны чыгъарганды Минги таууга. Аны бла баргъандан бир адам да ачымаганды. Ол 1942 жылда урушха кетеди. Андан а къайтмайды. Къатыны, къызы бар эдиле. Юй бийчеси Ибрагимни урушха ашырып келген кюн ауруп, андан иги болмай ёледи.

Къышда Минги таууга чыгъган жашланы къадарлары алай болганды. Алгъа сыйладыла, бийикге кётюрдюле. Ызы бла уа къаядан эниште атханлай этдиле.

Ол жыл аладан сора да, Минги таууга жети таулу къыз чыгъадыла. Ала быладыла: Хажиланы Сейитни къызы Гезам, Залийханланы Танайны къызы Эрзуан, Залийханланы Ахматны къызы Кизий, Хажиланы Дауутну къызы Абидат, Хажиланы Чукайны къызы Жюзюм, Байдаланы Зекерияны къызы Таужан. Жарсыугъа, жетинчилерини улун тохтандырмагъанбыз.

Башында атлары сагъынлган къаячыла, къышда Минги таууга, ызы бла Казбекге чыгъып, уллу гитлик этгендиле. Аладан сора да, алай кёп жашларыбыз болгандыла. Аланы барын да атларын жыйышдырып, районда музейлеге салса тийишлиди. Келген адамла кёре, эзде тутарча.

ОСМАНЛАНЫ Хыйса.

Соруу-жууап

Сабийни тукъумун
алышыр ючюн
не керекди?

- Эрим бла айырылганма. Ол баласы бла байламлыкъ жюрютмейди, алай сюдню оноуу бла алиментле тёлейди. Сабийни тукъумун мекенине алышыргъа эркинмеми? Атасы унамайды, осуилукъ органла да эркинлик бермегендиле.

Жансурат,
Кенже эл.

КъМР-ни прокуратурасындан бизге аныгъатханларыча, «Граждын болумну актарыны юсюнден» Федерал законну 58-чи статьясына тийишлиликде 14 жылы толгъан инсан атын, тукъумун алышыргъа эркинди. Ол чекге жетмегенни атын, тукъумун алышыруу низамы уа РФ-ни Юйор кодексини 59-чу статьясында белгиленеди эмда бу ишге осуилукъ органы ыразылыкъ болургъа тийишлиди.

РФ-ни Юйор кодексини 59-чу статьясыны 1-чи кесегинде белгиленгенча, сабийге 14 жыл толгъунчу осуилукъ орган, акылбалыкъ болмагъаны сейрлерин къоруулай, аны атын, тукъумун да алышыргъа эркин этерге боллукъду, жаланда аны юсюнден атыны, ананы да ыразылыкълары бар эсе.

Белгиленген статьяны 2-чи кесегинде ата бла ана бирге жашамагъан кезинде бу жумуш къалай тамамланганы жазылыды. Анга кёре, адам сабийни тукъумун алышыргъа сюе эсе, осуилукъ органла бу оноуну баланы сейрлерине кёре тамамлайдыла, алай атаны, ананы да оюмлары эсге алынадыла. Алай ата неда ана къайда жашагъаны белгил болмаса, аланы эркинликлери сыйырылгъан эселе, ол бир тюрлю сылтаусуз баласына къараргъа унамай эсе, аны оюму суралмагъа боллукъду.

Аны себепли сиз осуилукъ органнга сюдге тарыгъыргъа боллукъсуз. Алай сабийни атасы анга алиментле тёлеген эсге алсакъ, сюд сизни тилегизни толтурмагъа да боллукъду.

ФОРУМ

Туризмде жарсыуланы
кетерирча онганы излегендиле

Сёлушу майданлагъа тири къошулгъанладан бири РФ-ни Президентинде РАНХиГС Шимал-Кавказ институтну 3-чю курсуну студенти Гузойланы Далжат да болганды, деп билдиреди сагъынлган вузуну пресс-службасыны таматасы Маргарита Жемчугова. Жаш оюм этгенге кёре, властыны, илмуну эм жамауат бёлюмню бир бирлери бла байламлыкъ халлары бек магъаналыдыла. Жерлерин тапхан жарсыулагъа алай бирлешдирилген амал кёп жанындан къараргъа онг береди эм аланы тындырыу ызланы белгилейди.

«Индустрия гостеприимства: потенциал и перспективы развития» деген сюзюнде Россейде аспаллы туризмге къарагъандыла. Къонакъбайлыкъ бёлюмню айнытыу, регионал турист къымылдаугъа дунья эм россей сынамланы кийириу, къыралыбызда ол жаны бла рыноку айнытыу, андан сора да, аны жаш адамларыны бла студентлерини турист къолайлыкъ онгларын ёсдюрюу ушакны баш магъаналы темалары болгандыла.

Экспертлени санында Къонакъбайлыкъны битеулю миллетле аралы индустрия союзуни президенти, Mgiya Resort&Spa курортну директору Грант Бабасян, Россейни рестораторларыны бла отельлерини федерацияларыны башчысы, РАНХиГС-ны къонакъбайлыкъ фракультетини деканы Игорь Бухаров, Жаш тёлню союзуно оюучусу Павел Красноурцкий, жолоучу, телевидение берилуени бардырыуучу Джон Уоррен эм «Федерал пассажир компания» АО-ну таматасы Пётр Иванов болгандыла.

- Жаш тёлю - халкъны эм тири кесегинди. Алай, документлени тинте, биз жаш тёлю туризмни юсюнден хазна зат тапмагъанбыз. Халкъла аралы сынамны чегинде ол белгиленген жангыз бир документ кёрчюнебиз. Жаш адам ол неда башха регионнга келсе, ол кесини культура къурамнын ёсдюргенин эзде тутаргъа тийишлиди. Къырал этген амалладан сора да, биз адамла ич туризмге къошулурча онганы бла амалланы къурагъа, айнытыргъа керекбиз, - деп билдиргенди оюмун Павел Красноурцкий.

Гузойланы Далжаты юсюнден айтханда, ол Къабарты-Малкъарданды, туризмни айныуу политика, экономика жаны бла да магъаналы болгъан республикадан. «Къонакъбайлыкъ индустрия регионланы къолайлыкъларын эм аланы туристлик жаны бла даражалыкъларын иги да ёсдюрген амалды», - деп белгилегенди студент жыйылыуда айтхан сёзюнде.

Бу жыйылыуну жаланда Россейде угъай, андан тышында да даражалы дискуссиялы майданды. Жыл сайын «орус Давосну» ишине жаланда ишчи биригулене угъай, дунья басма органланы эслери да бурулады. Онбиринчи Гайдаровский форумну къурауучулары РФ-ни Президентинде Эл мюлк иеликни бла къырал службаны Россей академиясыды, Экономика политиканы Е.Т. Гайдар атлы институту эмда къыралны инновациялы регионларыны ассоциациясыды.

ЖАНГУРАЗЛАНЫ Нажабат.

Башха башха къыралладан мингле бла экспертле, алчы алилле, бизнесменле «Россия и мир: вызовы нового десятилетия» деген онбиринчи Гайдаровский форумда дунья экономиканы айныу ызларынын, жангы онжыллыкъны къоркъууларын тематикалы майданлада сюзгендиле. Жыйылыугъа къатышханланы баш борчу бусагъатны эм уллу социал-экономика жарсыуларын тамамлау онганы табаргъады. Быйылгъы программагъа тюрлю-тюрлю халлы сексен беш сессия къошулганды, алада магъаналы россей повесткаланы эм аланы дунья болум бла байламлыкълары тинтилгенди.

Курортта

Къар а жаумайды...

«Элбрус», «Архыз» эм «Ведучи» курортлада Жангы жылны солуу күнлеринде 90 минг адам солуганды. Аны юсюнден «Шимал Кавказын курортлары» акционер обществовну пресс-службасындан билдиргенди. Ол көрүмдөнү жарымындан асламы Архызда болганы саныды. Төртүнчү январьда анда жангы рекорд да тохташдырылганды - ол күн аны бирден 7 минг 587 турист жоклаганды. Солургъа Минги тауну тий-

ресин сайлаганланы саны уа 36,8 мингге жетгенди. Жылны бу кезиунде къарны азлыгына мында сейир этерчады. Саржеледе бла сноуборда учар онг жаланда канаткаланы биринчи эм ючюнчю кесеклеринде барды. Айны ахырына курортлада къар жаууарыкъды деп билдиредиле специалистле.

Эсигизге салайыкъ, былтыр кыш сезон «Элбрус» курортда июнь айда жабылганды. **КЪАСЫМЛАНЫ Аминат.**

Грек-рим тутушу

Округну биринчилигине къатышырыкъдыла

Нальчикде юниорланы бла абаданыракъ жаш адамланы араларында грек-рим тутушудан КъМР-ни биринчилиги өтгенди. Анда Элбрус районну Байзуллаланы Юсюпню атын жюрюткен спорт школуну сохталары ахшы көрүмдөле болдургандыла.

Алайды да, кеслерини жыл сан эмда ауурлукъ къауумларында Локияланы Аслан бла Чеченланы Амаль кишиге ал бермегенди. Махийланы Азрет-Алий бла Гузойланы Алан а

экинчи жерлеге чыкъгандыла. Боллуланы Амин, Байсолтанланы Алан, Шауаланы Шамил бла Балаланы Алим ючюнчюле болгандыла. Ала барысы да энди Шимал-Кавказ федерал округну биринчилигине къатышырыкъдыла.

Жетишимли спортчуланы Россейни сыйлы тренери Локияланы Юрий, тренерле Чеченланы Артур, Хапаланы Аслан, Балаланы Алим бла Езденланы Мухтар юйретедиле. **Анатолий ТЕМИРОВ.**

2020 жылда январьда беш ууахты намаз къылыуну заманы							
№	Кюнле	Эрттен намаз	Кюнню чыкъган заманы	Тюш намаз	Экинди намаз	Ашхам намаз	Жасы намаз
18	Шабат	06:07	07:35	12:26	14:47	16:59	18:36
19	Ыйык	06:07	07:35	12:27	14:48	17:00	18:37
20	Баш	06:06	07:34	12:27	14:49	17:01	18:38
21	Геуярге	06:06	07:33	12:27	14:50	17:02	18:39
22	Бараз	06:05	07:33	12:27	14:52	17:04	18:41
23	Орта	06:05	07:32	12:28	14:53	17:05	18:42
24	Байрым	06:04	07:31	12:28	14:54	17:06	18:43
25	Шабат	06:03	07:30	12:28	14:55	17:08	18:44
26	Ыйык	06:03	07:29	12:28	14:56	17:09	18:45
27	Баш	06:02	07:28	12:29	14:57	17:10	18:46
28	Геуярге	06:01	07:28	12:29	14:58	17:12	18:47
29	Бараз	06:01	07:28	12:29	14:58	17:12	18:48
30	Орта	05:59	07:26	12:29	15:01	17:14	18:50
31	Байрым	05:59	07:25	12:29	15:02	17:15	18:51

КъМР-ни Муслиманларыны дин управленийсы.

БУШУУ

Белгили, этимли оноучу, айтхылы къураучу, арий-тала билмеген жамауат къуллукъчу

Къзахстан Республикадан ачыулу хапар келгенди. Белгили жамауат къуллукъчу, производствону уста къураучусу, Социалист Урунууну Жигити, бизни махтаулу жерлешибиз Жангоразланы Дауутну жашы Ибрагим 2020 жылны 15 январьда ауушханды.

Ол 1937 жылда 19 июльда КъМАССР-ни Черек районуну Зылгы элинде тууганды. Жашлай окъуна анга сюрюнню къыйынлыгын сынаркъа тошгенди. Ол 1944 жылда, саулай халкъыча, Къзах ССР-ге кечюрюлгенди.

Урунуу жолун 1957 жылда «Ижевский» совхозда башлап, Жангоразланы Ибрагим ол кеп бөлүмлю мюлкню къыралда алчыланы санына къошханды. Республикада да ол бек игиледен бирине саналганды. Эл мюлкню айнытууга улуу къыйын салганы эмда ишинде бийик жетишимлеге жетгени ючюн бизни жерлешибизге 1981 жылда Социалист Урунууну Жигити деген сыйлы ат аталганды эмда аны бла бирге Ленинни ордени, «Оракъ бла Салта» деген алтын майдал да берилгенди.

Жангораз улу жамауат ишин да бир заманда къоймаганды - Къзахстанны Баш Советини депутатына, «Нур-Отан» НФП-ни Политсоветине, республиканы биринчи Президент Советине, КъР-ны Башчысында республиканы Халкъларыны ассамблеясыны Миллет жылылууна айырылганды, Юй къанатлыла ёсдюргендени

союзу сыйлы президенти болганды.

Ибрагим Даутович эл мюлк илмуланы кандидаты, Къзахстанны Сейфулин атлы агротехника университетини профессору, Акмола областыны бла Аршалын районуну сыйлы инсаны болганды. Жигер уруннганы эмда жамауат ишге тири къатышканы ючюн ол СССР-ни бла Къзахстан Республиканы кеп сыйлы сауыгаларына тийишли кёрюлгенди - Ленинни ордени бла эки кере, Октябрь революцияны, Урунууну Кызыл Байрагыны орденлери, «Достык», «Парасат» «Отан» орденле эм кеп майдалла

бла сауыгаланганды.

Туугъан Къабарты-Малкъарындан бла элинден узакъда жашаганлыкыга, Жангоразланы Ибрагим гитче ата журтун бир заманда да унутмаганды. Терк-терк жокълаганды, онг болганы къада, жерлешлери бла байламлыгын юзмегенди. Къзахстанда турган таулулагъа энчи эс бурганды, алаагы болушханды. Бизни республикадан барганлаа да хар заманда жарыкъ тюбегенди, ахшы къонакъбайлыкъ этгенди, ала къурагъан ишлеге тири къатышханды.

Бизни махтаулу жерлешибизни битеу жашауу - Ата журтуна, халкъына эмда сайлагъан усталыгына кертчиллики, жюреги бла къуллукъ этуину аламант юлгосюду. Биз аны жашаудан кетгенине улуу бушуу этебиз, жууукларына бла ахлуларына кайгы сёз беребиз.

Айтхылыкъ жерлешибиз, халкъыбызны чынты улары, Социалист Урунууну Жигити Жангоразланы Дауутну жашы Ибрагимни, акыйлы, этимли, суйдомлю, жарыкъ бетли инсаны, биргесине ишлегенле, аны билгенле, таныгъанла бир заманда да кёллеринден кетерик тойюлдюле.

КъМР-ни Черек муниципал районуну Жер-жерли самоуправление совети эмда жер-жерли администрациясы

Черек районну урушну эмда урунууну ветеранларыны район совети

КъМР-ни Черек муниципал районуну Огъары Малкъар элини Жер-жерли самоуправление совети эмда жер-жерли администрациясы.

ТАУМЫРЗАЛАНЫ Магомедни жашы Далхат

Къабарты-Малкъар Республиканы маданияты улуу бушуу сынаганды. Малкъар жазуучу, фольклорчу Таумырзаланы Магомедни жашы Далхат бу кюнледе жашаудан кетгенди.

Ол 1935 жылда Огъары Малкъарда тууганды. Аны юйюрю, бирси таулу элени адамларыча, Орта Азиягъа кечюрюлгенди. Анда тауушханды жаш орта школну да. 1958 жылда, туугъан жерине къайтып, КъМКЪ-ну тарых-филология факультетинде билим алганды. Бир ненча магъаналы китапны автору, ол миллет

КъМР-ни Маданият министрствосу, КъМР-ни Жазуучуларыны союзу.

КъМР-ни Культура министрствосуну, «КъМР-Медиа» ГКУ-ну, КъМР-ни Журналистлерини союзу, «Кабардино-Балкарская правда», «Адыгэ псалъ», «Заман», «Горнка», «Советская молодежь» республикалы газетлени, «Литературная Кабардино-Балкария», «Ошхамахо», «Минги-Тау», «Солнышко», «Нур», «Нюр» журналлары редакцияларыны, «Къабарты-Малкъар» ВТК-ны, «Нальчик» ОРТК-ны, ВГТРК-ны «Къабарты-Малкъар» ГТРК-сыны, «КБР-инфо» информация агентствону, «Элбрус» китап басманы коллективлери **БИТИРОВ Эдуард Борисович** атасы **БИТИРОВ Борис Кучпиевич** ёлгенине улуу бушуу этгенлерин билдирип, кайгы сёз береди.

Сурат хапарлайды

Тюзлюк, эркинлик келген кезиуде

Бусагата, бош заманыбыз болганлай, Интернетте кибиз, анда кыралган кыуумлагы кырап, кеп сейир шартла билебиз. Мени да аллай бир сыйген кыуумум барды - «Нальчик в лицах друзей». Бир күн аны ачканлай, бир суратны кереме. Аны тубюнде **Тогузаланы Магомети** жашы **Кязим** былай жазып турады: «Онж жанындагы мени анамды, аны кыатындагы а таныган, билген бар эсе, билдирсегиз эди».

Эслеп кырайма да, ананы гиче эгечи **Макыпланы Бияканы** кызы **Мариямны** таныйма. Ол, жашлай эрге барып, бир алтмыш жылны Уралда жашайды. Алгыа юйдегиси бла Пермь шахарда тургандыла, кеп болмай а Санкт-Петербурга кызыларыны кыатына кечгендиле.

Суратдагы Мариямны танып, аны Кязимге да билдиреме, ананы эгечине да иеме. Кеси арабызда биз анга Балляу деп кыубултабыз. Аны бир кыууанчы бар эди да! Анга бир уллу сауыга этсек да, аллай бир кыууанмаз эди. «Хау, Разият, мен **Хоаналаны Тамара** бла тошген суратды бу», - дейди телефон бла этген ушагыбызда. «Такыяла бла уа некисиз? Кечгюнчюлукдеми алдырганысыз суратны?»

Угъай, андан кыайтхандан сора, 1957 жылда, биз Нальчикде медицина училищеге окыргыа кирген заманыбызда.

Ол бёркчюклени уа Тамара юйюнден келтирген эди, ала бла суратха тошере деп. Нек эсе да, ол күн пальтоларыбызды да алышханбыз, ол меникин, мен а аныкын кийгенбиз, - деди Балляу жарык ауазы бла.

Сора, бир кесек тынгылап: «Нечик кыууандырдын мени, Разият. Ол күн кез аллыма бу», - дейди телефон бла этген ушагыбызда. «Такыяла бла уа некисиз? Кечгюнчюлукдеми алдырганысыз суратны?»

Ол Тамарадан да хапар суралды. Мен аны танымагъаным себепли жашына сёлешеме. Андан билгенме ол Хасанияда жашагъанын. Аны баш иеси Тогузаланы Магомети бек уста таныганма. Ол уллу кыулукла да ишлеп келгенди, арт жыллада уа элде ветеранланы советине башчылык этгенди. Редакцияны да терк-терк жокылау эди. Жарсыуга, Магомет бир неча жыл мындан алгыа ауушханды, ол дунясы жарык болсун.

Ала ариу юйор кырагандыла, нуч жаш ёсдоргендиле. Ала барысы да бийик билим алып, бирер жерде бет жарыкылы урунадыла,

юйдегили-юйорлю болуп жашайдыла. Тамара уа гиче жашы Тахир бла турады.

Балляу юсюнден а мен хапарлайым. Аны бла бек ётемленеме. Жаш заманында таныгъанла аны ариулугун айтып тауусалмайдыла. Ол, билдиргенимча, алтмыш жылдан артык заманы тышында жашагъанлыкыа, орусча бир сёз кышмай сёлешеди бизни бла. Аны кыой, биз чалдырсакы, тизге ачуланган этеди: «Ариу тибизни нек бузасыз», - деп.

Мындан баргъаныбыз болса, «Заман» газетни эм кеси тилибизде чыкыгъан журналланы да элтебиз. Алагыа алай кыуанады ол! Окып чыкыгъынчы, тынлыкы болмаз. Милетин алай сюеди, алай тансыклайды! Бу жазгъаным бла хайырлана, окыуучулагы былай айтыргыа союме: «Тилин сыйген аны сакылайды».

Мариям арт жылгагыа дери врач болуп ишлегенди, иги юйдегиси барды. Баш иеси пенсиягыа чыкыгъынчы, Пермьде самолётла ишлеуучо заводну тамата инженер-конструктору болуп турганды. Намысы, сыйы жюрюген адамды. Уллу кызылары Лейля белгили тиш докторду, алимди. Наташаны уа кесини турфирмасы барды.

Жолну узаклыкына да кыарамай, бир бирге бара-келе турабыз. Телефон бла уа күн сайын да хапарлашабыз.

ШАВАЛАНЫ Разият.

ТАРЫХ

Адеп этген насып кёрюр

Хантла бла билдирилген белгиле

Келечилени алларына телсиге жангы сауулган сют (кыайнамагъан) салсала, тиленнген кызы алыктын жашды деп, бермезликлерин билдиргендиле.

Кыайнаган сютно салсала, тышына чыгъар заманы жетгенди, келишсек, берликбиз.

Жуурт айран салсала, кызыны уллу кыарындашы барды.

Сыйдам чагылган айран - кызыны тышына чыкмагъан уллу эгечи барды.

Чайкыалган айран - кызы унамайды.

Гыгы айран - юйде ууакъ сабийле бардыла, алагыа кыараргыа болушады, кызыны бусагата беричра туйюлбюз.

Айранга гыржынны чанчып салсала, киеулюкню жылы уллайганды (кыартды).

Тепсиде жау - кызы байдды. Тепсиде бишлакы - кызыны кеп жаш тилейди.

ЭНИНЕ: 3. Кенделен башында кёмюр чыкыгъан жер. **8.** Таулу эр киши ат. **9.** Ашны ачы татыу этиуо. **10.** Ачыу кёргенде, кесин бошламау. **14.** Халкылары жок этген ауруу. **17.** Биз халкыны аты. **19.** Келин жаулуук. **21.** Агыч сарымсах. **22.** Жолну ётгенде ол бек керекди. **23.** Муслиманнга жарамгъан зат. **24.** Аны бла ата-бабаларыбыз тери ийлегендиле. **25.** Атлыны кереги. **28.** Хомух, кыоркыак. **30.** Нарт батыр. **31.** Жылтырауук халыла бла ишлеген. **32.** Тау тёппеле. **35.** Сары, баш аурутхан поллю ханс. **38.** Эринчекле. **39.** Кыалай болургыа, не этерге билмей тургъан чакъ. **40.** Отлукъ.

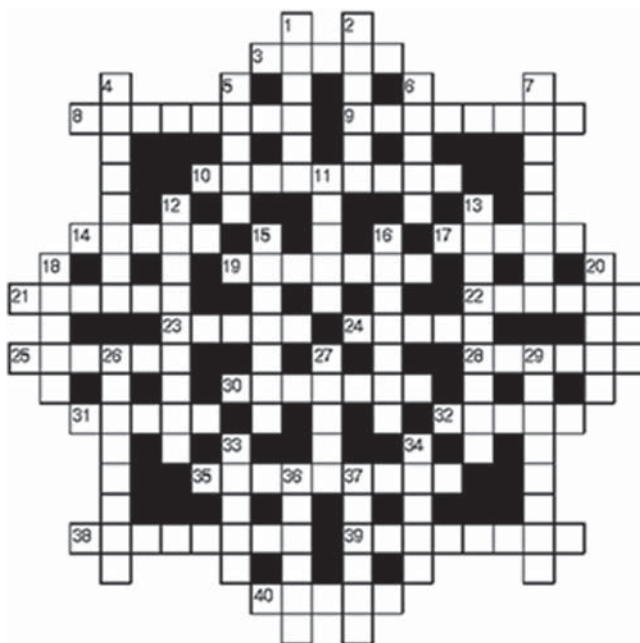
ЁРЕСИНЕ: 1. Кесин ким эсе да сунуу. **2.** Кысыкчак. **4.** Тили бизге ушагъан миллет адамы. **5.** Мифледе аллай бийче болганды, аналаны, сабийлени кыоруулагъан. **6.** Жарык бетли. **7.** Ачыу. **11.** Жер тубюнде жашагъан жаныуар. **12.** Оносуз жашау этерге излеген кюреши. **13.** Не аман иш да андан этиледи дейдиле. **15.** Кеп адамлы миллетни инсаны. **16.** Бузда аяк тутмау. **18.** Ансыз жыр болмайды. **20.** Ат сютден этилген ичи. **26.** Революция малкыар тилде. **27.** Юй башда уллу агыч. **29.** Бизни халкыны ол не заманда да баш иши болганды. **33.** Отунчу саууту. **34.** Эбизни кыоншусу. **36.** Ийяныу. **37.** Бетге жарыкылык берген шарт.

ГАЗЕТНИ 2-чи НОМЕРИНДЕ БАСМАЛАНГАН СЁЗБЕРНИ ЖУУАПЛАРЫ:

Энине: 7. Кыаудан. **4.** Басмач. **7.** Асаба. **9.** Рухи. **10.** Урал. **11.** Мадарыу. **12.** Мара. **15.** Атлы. **17.** Солтанлык. **18.** Кыаланкыа. **21.** Кыууалыу. **23.** Кыоркыак. **27.** Матрос. **30.** Бузкыаудан. **32.** Сура. **34.** Азан. **37.** Алтыаяк. **38.** Маму. **39.** Алим. **40.** Ушхол. **41.** Миндеу. **42.** Ачемез.

Ёресине: 1. Кыурум. **2.** Усхур. **3.** Намазлыкы. **4.** Багыш-лау. **5.** Мурат. **6.** Чалгы. **8.** Алаша. **13.** Айран. **14.** Асса. **15.** Акыла. **16.** Лагыым. **19.** Наша. **20.** Ант. **21.** Кыум. **22.** Роза. **24.** Отоу. **25.** Кыуба. **26.** Кызылысуу. **27.** Мадьярла. **28.** Тана. **29.** Орта. **31.** Ачытхы. **32.** Самум. **33.** Роман. **35.** Залим. **36.** Намаз.

СЁЗБЕР

Учредитель: Кыабарты-Малкыар Республиканы Парламенти бла Правительствосу

Баш редактор
АТТАЛАНЫ Жамал

РЕДКОЛЕГИЯ:

ТЕКУЛАНЫ Хауа (баш редакторну орунбасары),
ЖАНГУРАЗЛАНЫ Нажабат
(баш редакторну орунбасары),
ТОКЪЛУЛАНЫ Борис (жууаплы секретары),
ТРАМЛАНЫ Зухура,
МУСУКАЛАНЫ Сакинат,
ТИКАЛАНЫ Фатима,
УЛЫАШЛАНЫ Мурат.

ТЕЛЕФОНЛА:

Редакторну приёмный - 42-63-01. Баш редакторну орунбасарлары - 42-38-21, 40-04-82. Жууаплы секретарь - 42-66-85. Секретариат - 40-93-62. Корректорла - 42-63-52.

Газет Басманы эм асламлы информацияны эркинликлерин кыоруулау жаны бла Кыабарты-Малкыар регион инспекцияда 2016 жылда 19 декабрьде регистрация этилгенди.

Регистрация номер — ПИ № ТУ07-00118. Индекс - 51532

Газетни басмагыа "КЪМР-Медиа" ГКУ-ну компьютер службасы хазыр этгенди.

Газет "Тетраграф" ООО-ну типографиясында басмаланганды. Нальчик шахар, Ленин аты проспек, 33

Номерге графике кёре 19.00 сагыатда кыол салынады. 20.00 сагыатда кыол салынганды.

ГАЗЕТНИ НОМЕРИН ЧЫГЪАРГЪАНЛА:

Османланы Хыйса - дежурный редактор; Кетенчиланы Зульфия, Кучукуланы Сафият - жууаплы секретарыны орунбасары; Бийчеккуланы Жаннет - (1,2,3,4-чы бетле), Баллиланы Феруза - (9,12-чи бетле), Гелляланы Валя - (10,11-чи бетле) - корректорла.

Тиражы 1317 экз. Заказ № 36 Багыасы 15 сомду.

РЕДАКЦИЯНЫ ЭМ ИЗДАТЕЛЬНИ АДРЕСИ:

360000, Нальчик шахар,
Ленин аты проспек, 5
электрон почтасы:
elbor_50@mail.ru